

Zer da (eta zer ez da) Adimen Artifiziala – Yoseba Peña

1. Adimen artifiziala: arazo kontzeptuala arazo teknikoa baino lehen

Yoseba Peña-k bere analisisa abiapuntu argi batekin hasten du: “adimen artifiziala” kontzeptua bera problematikoa da. Bere ustez, izendapen honek hasieratik sortzen du gaizki-ulertze bat, teknologia honi gizakiaren ezaugarriak egozten dizkiolako. Adimen hitzak ulermena, asmoa edo jakintza iradokitzen ditu, baina gaur egungo sistemek ez dute halako gaitasunik.

Horren ordez, sistema hauek eredu matematiko eta estatistikoetan oinarritzen dira, eta hortaz, funtsezkoa da haien izaera behar bezala ulertzea. Kontzeptuaren desitxuratze honek ondorio praktikoak ditu: erabiltzaileek sarritan ematen diote sistemari benetan ez duen autoritatea. Beraz, arazoa ez da soilik teknikoa, baizik eta epistemologikoa, teknologia nola ulertzen dugunarekin lotuta dagoelako.

2. Nola funtzionatzen du benetan: probabilitatea, ez egia

Peñak azalpen zehatza ematen du egungo adimen artifizialaren funtzionamenduari buruz, argi utziz oinarrian probabilitatezko logika dagoela. Eredu hauek testu kopuru handietan entrenatzen dira, eta hizkuntza elementuak zenbaki bihurtuz, hitzen arteko erlazio estatistikoak ikasten dituzte. Hortik abiatuta, erantzunak sortzen dituzte hurrengo hitz probableena aurreikusiz.

Logika horrek ondorio argiak ditu: sistema hauek ez dute egia bilatzen, ezta egiaztatzen ere. Sortzen dutenak erantzun koherenteak dira, probabilitatearen arabera egokienak direnak. Horrek azaltzen du zergatik izan daitezkeen aldi berean sinesgarriak eta okerrak. Aluzinazioak ez dira akats puntualak, baizik eta funtzionamenduaren beraren ondorio.

3. Ulermenaren ilusioa eta Turingen testa

Funtzionamendu probabilistiko honek ulermenaren ilusioa sortzen du. Hizkuntza modu koherentean eta egituratuan sortzeko gaitasunak erabiltzaileengan inpresio bat eragiten du, eta sarritan interpretatzen da sistemak benetan ulertzen duela esaten duena.

Peñak fenomeno hau Turingen testarekin lotzen du: makina batek gizaki baten moduan komunikatzeko gai bada, erraz sortzen da inteligentziaren pertzepzioa. Hala ere, kasu honetan ulermena ez da benetakoa, baizik eta simulazio linguistiko bat. Hori da arriskua: itxura eta errealitatea nahastea.

4. Hype-a eta burbuila teknologikoa

Peñaren diskurtsoak dimentsio kritiko bat ere badu IAren inguruko narratibari dagokionez. Bere ustez, gaur egun bizi dugun momentua ez da berezia, baizik eta aurreko ziklo teknologikoen antzekoa. Big data edo dot-com burbuilarekin gertatu zen bezala, IAren inguruan ere gehiegizko itxaropenak sortzen ari dira.

Gainera, diskurtso hauek ez dira neutroak. Teknologiaren garapena interes ekonomiko handien menpe dago, eta horrek baldintzatzen du nola aurkezten den eta zer promesa egiten diren. Ondorioz, benetako galdera ez da soilik zer egin dezakeen teknologiak, baizik eta nork gidatzen duen eta zein helbururekin.

5. Lanaren etorkizuna: ziurgabetasun egiturazkoa

Lanaren arloan, Peñak ez du determinismo sinplerik onartzen. Ez dago argi IA-k lanpostuak ordezkatzeko dituen ala produktibitatea handituko duen, baina badirudi eragina bereziki handia izan daitekeela lan kualifikatuetan.

Hala ere, berriro ere azpimarratzen du gakoa ez dela teknologia bera. Eragina nola banatzen den, zein neurri hartzen diren eta nola antolatzen den lanaren sistema, horiek dira benetan erabakigarriak izango diren faktoreak. Hortaz, auzia politikoa da, ez teknikoa soilik.

6. Arrisku kognitiboak: autoritatea eta pentsamenduaren delegazioa

Peñaren analisiaren ekarpen garrantzitsuenetako bat IAren erabileraren ondorio kognitiboak aztertzea da. Sistema hauek segurtasun handiz erantzuten dute, eta horrek erabiltzaileengan konfiantza sortzen du. Pixkanaka, iturri autoritatibo gisa funtzionatzen hasten dira.

Bestalde, arrisku bat dago pentsamenduaren delegazioan. Erabiltzaileek gero eta gutxiago egiten dute ahalegin kognitiboa, eta pentsatzeko prozesua tresnari uzten diote. Horrek "pereza epistemologikoa" deitu daitekeen fenomeno sortzen du, eta bereziki kezkarria da hezkuntza testuinguruetan edo gazteen artean.

7. Sesgoak eta errealitatearen eraikuntza

IA ez da tresna neutro bat, eta Peña-k hori azpimarratzen du bereziki. Sare sozialetan gertatzen den bezala, algoritmoek diskurtso batzuk indartzen dituzte eta beste batzuk baztertu. Horrek errealitatea interpretatzeko moduak baldintzatzen ditu.

Testuinguru honetan, subjektibazio digitalaren ideia agertzen da: teknologiak ez dira soilik informazioa transmititzeko tresnak, baizik eta mundua ikusteko moduak eraikitzen

dituzten dispositiboak. Horrek esan nahi du sesgoak ez direla soilik teknikoak, baizik eta kulturalak eta politikoak ere badirela.

8. Erabilera egokia: tresna, ez ordezkua

Peñak erabilera egokiaren inguruko ikuspegi praktiko bat ere eskaintzen du. Bere ustez, IA tresna baliagarria izan daiteke ideiak egituratzeko, testuak lantzeko edo elkarrizketa moduko simulazioak egiteko. Hala ere, arriskua agertzen da tresna hori pentsamenduaren ordezkua bihurtzen denean.

Beraz, funtsezkoa da muga hori argi izatea: IA laguntza-tresna izan daiteke, baina ez du ordezkatu behar erabiltzailearen gaitasun kognitiboa. Erabilera kritikoa da gakoa.

9. Hizkuntza, kultura eta burujabetza teknologikoa

Elkarrizketak dimentsio politiko eta kultural bat ere irekitzen du hizkuntzaren auzian. Eredu nagusiak ez daude hizkuntza eta kultura guztietarako prestatuta, eta horrek desoreka sortzen du. Hizkuntza txikiagoek, euskarak kasu, presentzia txikiagoa dute, eta horrek ondorioak ditu.

Gainera, erabilerak berak hizkuntza-ohiturak alda ditzake. Horren aurrean, Peña-k azpimarratzen du beharrezkoa dela tokiko ereduak garatzea eta burujabetza teknologikoa lantzea. Ez da soilik auzi teknikoa, baizik eta kulturala eta politikoa.

10. Itxiera-ideia

Azken batean, Yoseba Peña-k adimen artifiziala ez dela adimena dio, baizik eta hizkuntza probabilistikoki sortzen duen tresna bat. Bere potentziala handia da, baina arriskuak ere bai.

Horregatik, benetako erronka ez da teknologia bera, baizik eta haren erabilera. Nola ulertzen dugun, nola erabiltzen dugun eta zein markotan kokatzen dugun izango da bere eragina zehaztuko duena. Hau ez da auzi tekniko hutsa, baizik eta auzi epistemologiko, politiko eta kulturala.